

VASIRA วสิระ โครงการหนังสือดี

ประชาธิปไตย ทางเศรษฐกิจ

ฐานรากของถนน
สู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์

ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์
ราชบัณฑิต

โครงการหนังสือดี

www.nangsuedee.com

ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ

ฐานรากของถนนสู่
ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์

ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร

ราชบัณฑิต

โครงการหนังสือดี

ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ฐานรากของถนนสู่ประชาธิปไตย

ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์

บรรณาธิการ : ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ๙๗๘-๖๑๖-๙๐๐๗๙-๑-๓

พิมพ์ครั้งแรก : กันยายน ๒๕๕๒

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์.

ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ฐานรากของถนนสู่ประชาธิปไตย.--

กรุงเทพฯ : วศิระ, ๒๕๕๒.

๑๐๔ หน้า.

๑. ประชาธิปไตย -- ไทย. ๒. ไทย -- การเมืองและการปกครอง.

๓. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม -- ไทย.

๑. ชื่อเรื่อง.

๓๐๓.๔

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๙๐๐๗๙-๑-๓

ออกแบบและจัดพิมพ์ โดย

บริษัท วศิระ จำกัด

๒๒/๑๔๓ หมู่ ๖ ซอยวัดก้าแพง ถนนพระราม ๒ แขวงสามตำ

เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ๑๐๑๕๐

โทรศัพท์ ๐-๒๘๘๘-๕๕๕๕, ๐-๒๘๘๘-๕๕๗๐ โทรสาร ๐-๒๔๑๖-๖๐๒๙, ๐-๒๕๗๑-๓๐๑๘

www.nangsueedee.com

พิมพ์ที่ : บริษัท ไอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์ จำกัด โทรศัพท์ ๐-๒๔๒๔-๖๙๔๔, ๐-๒๔๒๔-๗๒๙๒

ราคา ๑๒๐ บาท

คำนำสำนักพิมพ์

แม้ว่าประเทศไทยได้รับการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนับตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นระยะเวลากว่า ๗๗ ปีแล้วก็ตาม แต่ความเป็นประชาธิปไตยยังหาได้หยั่งรากลึกลงในจิตใจของคนไทย ทั้งนี้เป็นเพราะวิถีชีวิต ทศนคติ ค่านิยม และปทัสถานทางสังคมของคนไทย ไม่สอดคล้องกับแนวทางและหลักการของประชาธิปไตย อีกทั้งระบบการศึกษาไทยก็ไม่สามารถพัฒนาคนไทยให้มี คุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นการรู้จักสิทธิและหน้าที่อันพึงมีของตน ความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น การขาดจิตสำนึกต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ฯลฯ

หนังสือ "ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ฐานรากของถนนสู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์" เล่มนี้ ซึ่งเขียนโดย ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ เป็นหนังสือที่มีคุณค่าและหาอ่านได้ยากยิ่ง เพราะได้สะท้อนถึงปัญหาในมิติต่างๆ อย่างครบถ้วนและน่าสนใจ และชี้หนทางไปสู่ประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบ คนรุ่นใหม่ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นนิสิต นักศึกษา และผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน ตลอดจนผู้สนใจในการเมืองทั่วไปควรจะได้อ่านหนังสือเล่มนี้ เพื่อจะได้มีความรู้และความเข้าใจในประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง และจะได้มีส่วนช่วยกันนำพาประเทศไทย ไปสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

บริษัท วศิระ จำกัด

กันยายน ๒๕๕๒

คำนำผู้เขียน

เป็นเวลาที่ต่อเนื่องมาหลายปีที่สังคมไทยมีความแตกแยกกันอย่างรุนแรงทางการเมือง จนกระทั่งถึงขั้นที่มองเห็นกันด้วยความเศร้าใจว่า ไม่มีทางใดๆ ที่จะแก้ไขสถานการณ์ได้ ซึ่งอย่างดีที่สุดก็ทำได้เพียงประคับประคองมิให้เลวร้ายลงไปกว่าที่เป็นอยู่ ท่ามกลางความรู้สึกวิตกกังวลของสังคมโดยทั่วไป

ความแตกแยกของสังคมไทยดังกล่าวนี้ หลายฝ่ายได้วิเคราะห์ว่าอาจเนื่องมาจากพฤติกรรมของบุคคลบางคนที่มีพลังอำนาจในทางใดทางหนึ่งเหนือผู้คนจำนวนมาก ซึ่งเป็นบ่อเกิดของความขัดแย้ง หากสาเหตุเป็นเช่นนี้ ความขัดแย้งในสังคมก็ย่อมจะมลายไปเมื่อสักขีจรรยาด้วยการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ได้พิสูจน์ความเป็นจริง

แต่ก็ยังมีอีกหลายฝ่ายมีความเห็นว่า ความแตกแยกในสังคมไทยเกิดจากความขัดแย้งกันในทัศนคติทางการเมืองที่เป็นความปรารถนาในสิ่งเดียวกันซึ่งมีความไม่เข้าใจตรงกัน ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ก็คือ "ประชาธิปไตย" ทั้งๆ ที่ยอมรับกันว่า "ประชาธิปไตย" เป็นความปรารถนาอันสูงสุดของสังคม หากก็เป็นประเด็นที่มีความขัดแย้งกันมากที่สุด โดยฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามกัน ก็จะประนามอีกฝ่ายหนึ่งว่าไม่เป็น "ประชาธิปไตย" พร้อมกับเรียกร้อง "ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์"

ข้อสังเกตในเรื่องนี้ก็คือ ตลอดระยะเวลาอันยาวนานที่ประเทศไทยมีการปกครองใน "ระบอบประชาธิปไตย" ดูเหมือนจะมีความเชื่อว่า "ความเป็นประชาธิปไตย" หรือ "ความไม่เป็นประชาธิปไตย" อยู่ที่บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และดังนั้น เมื่อใดที่บังเกิดความรู้สึกว่าการเมือง "ไม่เป็นประชาธิปไตย" ก็จะทำให้ความเอาใจใส่ไปกับการแก้ไข

รัฐธรรมนูญ ซึ่งในหลายกรณี ถึงกับมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้
อยู่เดิม แล้วจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมาแทน ในบางกรณีก็มีการ
โต้แย้งกันว่ารัฐธรรมนูญฉบับนั้น ดีกว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ เพราะว่า
"เป็นประชาธิปไตย" มากกว่า

มาในสมัยหลังๆ นี้ที่เริ่มฉกฉวยกันว่า บางทีการ "แก้ไข" รัฐธรรมนูญ
อาจจะมิใช่คำตอบ จากประสบการณ์ที่ผ่านมา โดยเห็นว่าจะมีการ "ยก
เครื่อง" การเมืองจาก "พหุติกรรม" เดิมๆ ไปสู่ "การเมืองใหม่" แต่ก็ยังไม่มี
ความชัดเจนว่าการนั้นจะต้องกระทำอย่างไร จึงจะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ในขณะที่ส่วนใหญ่ของการเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงได้มุ่งไปที่
ความใคร่ที่จะได้เห็นการเมืองที่ "ดีขึ้น" ซึ่งดูเหมือน จะหมายถึง "ประชาธิปไตย"
ที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก็มีผู้ฉวยโอกาสเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงเพื่อ
ประโยชน์ของบุคคลบางกลุ่มและบางคน โดยทำให้สาธารณชนบางส่วนมี
ความสับสนว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ
และสังคม การเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าวนี้ ไม่ว่าจะด้วยความ
มุ่งหมายอะไรก็ตาม ได้นำไปสู่ความแตกแยกและความขัดแย้งในสังคม
ไทยมากยิ่งขึ้น

ผมได้เฝ้าสังเกตปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ และพบว่าสังคมไทย
น่าจะมีความสับสนในความเข้าใจหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ "ประชา -
ธิปไตย" และ "การเมืองในระบอบประชาธิปไตย" นับตั้งแต่ความหมายของ
การเมืองการปกครองในระบอบดังกล่าว ความปรารถนาที่ชัดเจนว่าสิ่งที่ต้อง
การคือ เป้าหมายหรือวิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสังคมไทย และ
ที่สำคัญก็คือการมองข้ามองค์ประกอบของประชาธิปไตย ซึ่งมีได้หมายถึง
เฉพาะ "กติกา" ตามที่บัญญัติเอาไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น, หากยังรวมถึง
"ทัศนะทางสังคม" อีกทั้งองค์ประกอบในส่วนของ "เศรษฐกิจ" ด้วย

กล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือ "ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์" นอกจากจะต้องการการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ตามที่บัญญัติหลักการและกลไกเอาไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว ก็ยังจำเป็นจะต้องมี ทัศนะทางสังคม ที่เป็นประชาธิปไตย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจด้วย หากแม้ว่าทัศนะทางสังคมไม่เป็นประชาธิปไตย และเศรษฐกิจก็ไม่เป็นประชาธิปไตย ย่อมจะคาดหวัง "ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์" ไม่ได้เลย

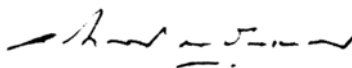
ข้อสรุปของผมก็คือ การที่ประเทศไทยยังไม่มีประชาธิปไตยอันสมบูรณ์ ก็เพราะทัศนะทางสังคม และเศรษฐกิจของประเทศไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตย และเช่นนั้นความพยายามที่จะทำให้การเมืองเป็นประชาธิปไตยจึงไม่บรรลุผลสำเร็จ ไม่ว่าจะบัญญัติอะไรเอาไว้ในรัฐธรรมนูญ ให้รัดกุมอย่างไรก็ตาม แม้กระทั่งการพัฒนาบุคคลทางการเมืองให้มีคุณภาพก็ไม่เพียงพอ

ผมพิจารณาเห็นว่า ประเด็นว่าด้วยความเป็นประชาธิปไตยทางการเมืองนั้น ได้มีท่านผู้รู้หยิบยกขึ้นมาวิเคราะห์กันในรายละเอียดอย่างต่อเนื่องมาหลายทศวรรษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างที่มีการ "ร่างรัฐธรรมนูญ" ฉบับต่างๆ กว่า ๑๐ ฉบับ ในเวลาที่ผ่านมา ซึ่งความขัดแย้งที่ปรากฏอยู่ ก็เป็นความขัดแย้งในความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคล ที่ย่อมจะมีความแตกต่างกันไป สำหรับประเด็นในเรื่องของความเป็นประชาธิปไตยในทัศนะทางสังคมนั้น มีลักษณะที่ฝังลึกเป็น "จิตสำนึก" ภายใต้อิทธิพลของการศึกษาอบรม การปลูกฝังและการชี้นำ ตลอดจนภาวะแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ทั้งในกรณีของส่วนบุคคล ส่วนของชุมชน และที่เป็นสังคมไทยในส่วนรวม การปรับเปลี่ยนและการพัฒนาทัศนะทางสังคมให้เป็นประชาธิปไตยเป็นภารกิจที่สำคัญในบริบทของการศึกษาและวัฒนธรรมของชาติ ที่แม้จะได้มีการดำเนินการมาตลอด หากก็คงจะต้องเพิ่มความเอาใจใส่

เพื่อผลักดันสังคมไทยไปสู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์

ประเด็นที่ผมเห็นว่าเป็นความท้าทาย และสามารถนำเสนอเป็นรูปธรรมได้มาก อีกทั้งก็ได้มีการกล่าวถึงกันอยู่เนืองๆ โดยที่ยังไม่มีการประมวลให้เห็นได้ชัดเจน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นขั้นตอนตามความเหมาะสม ก็คือ "ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ" ดังนั้นผมจึงรับภาระในการเรียบเรียงเรื่องดังกล่าวนี้เป็นหนังสือเล่มเล็กๆ ในลักษณะที่เป็น "treatise" เพื่อกระตุ้นความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนความสนใจของบรรดาคนไทยผู้ใฝ่ฝัน "ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์" โดยเบนความเอาใจใส่มาจากประเด็นที่ว่าด้วยประชาธิปไตยทางการเมือง ซึ่งมีการถกเถียงกันมานานแล้ว มาสู่เรื่องของเศรษฐกิจ ซึ่งเป็น "ฐาน" รองรับการเมือง ผมประสงค์ที่จะชี้ให้เห็นว่าตราบใดที่เศรษฐกิจยังไม่เป็นประชาธิปไตย การเมืองจะเป็นประชาธิปไตยมิได้

ผมยังหวังว่า ถ้าหากว่าเราสามารถทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ การเมืองของไทยเราจะมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นและความขัดแย้ง ตลอดจนความแตกแยกในสังคมก็อาจจะลดลง ความหวังดังกล่าวนี้คือแรงบันดาลใจให้ผมเรียบเรียงหนังสือที่ให้ชื่อว่า "ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ฐานรากของถนนสู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์" ซึ่งกำลังอยู่ในสายตาของท่านผู้อ่านในขณะนี้

ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์

ราชบัณฑิต

๒ เมษายน ๒๕๕๒

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์	๓
คำนำผู้เขียน	๔
บทที่ ๑ ประชาธิปไตย - เป้าหมายหรือวิธีการ	๑๑
บทที่ ๒ องค์ประกอบของประชาธิปไตยอันสมบูรณ์	๒๓
บทที่ ๓ ประชาธิปไตยในบริบทของสังคมไทย	๓๙
บทที่ ๔ ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ	๕๓
บทที่ ๕ ระบบเศรษฐกิจประชาธิปไตย	๖๙
บทที่ ๖ ถนนเศรษฐกิจสู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์	๘๗
เชิงอรรถ	๙๑
ผลงานหนังสือของผู้เขียน	๑๐๒
ประวัติผู้เขียน	๑๐๔

บทที่ ๑

ประชาธิปไตย - เป้าหมายหรือวิธีการ

"ประชาธิปไตย" เป็นคำในภาษาไทยที่ถ่ายทอดมาจากภาษาตะวันตก เช่น *democracy* (ภาษาอังกฤษ) *democratie* (ภาษาฝรั่งเศส) และ *demokratie* (ภาษาเยอรมัน) เป็นต้น ซึ่งคำในภาษาดังกล่าวนี้นี้มีรากเหง้ามาจากภาษากรีก "*demokratia*" โดยคำว่า *demo/demos* หมายถึง ประชาชน ขณะที่คำว่า *kratein* หรือ *kratos* หมายถึงระบบหรือกติกา ซึ่งในภาษาไทยใช้คำว่า "ธิปไตย" ผสมเข้าไป*

จากรากศัพท์ดังกล่าวข้างต้นนี้ "ประชาธิปไตย" ในฐานะที่เป็นระบอบการเมืองการปกครองก็มีความเกี่ยวข้องกับ "ประชาชน" คือ อำนาจอสูงสุดในการนั้น คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนหรือประชาชนเป็นส่วนรวม และอย่างที่ดัดประธานาธิบดี อับราฮัม ลินคอล์น ของสหรัฐอเมริกาเคยนิยามคำว่า ประชาธิปไตย ว่าหมายถึง **รัฐบาล (การปกครอง) ของปวงชน (ประชาชน) โดยปวงชน (ประชาชน) และเพื่อปวงชน (ประชาชน)** คำว่าการปกครองเพื่อปวงชนนั้นย่อมหมายถึง การปกครองที่เอาประโยชน์ของปวงชน หรือของประชาชนเป็นใหญ่^๑

อย่างไรก็ตาม "ประชาธิปไตย" ซึ่งเป็นระบอบการปกครอง ก็ยัง